

Presidenten refererte protokoll fra de hemmelige møter 15 juni og 21 juni.

Protokollen foranlediget ingen bemerkning.

Presidenten: Presidenten minner om at det i morgen kl. 10 er møte for lukkede dører, hvor finansministeren vil gi en redegjørelse.

Møtet hevet kl. 11,45.

—————

**Møte for lukkede dører
fredag den 22 juni 1945 kl. 10.**

President: Hambro.

Dagsorden:

1. Redegjørelse av finansministeren.
2. Referat.

Presidenten: Møtet foreslås holdt for lukkede dører. – Det ansees som enstemmig bifalt.

Presidenten foreslår videre at Regjeringens medlemmer og de i forretningsordenens § 54 nevnte funksjonærer gis adgang til møtet. – Det ansees som enstemmig bifalt.

Sak nr. 1

Redegjørelse av finansministeren.

Statsråd Hartmann: Etter presidentens anmodning vil jeg få lov til å gi Stortinget en kort redegjørelse for den finansielle stilling. Jeg vil uttrykkelig ha betonet at den er ment som rent foreløpig. Statsministeren har tidligere gitt uttrykk for at Regjeringen vil komme tilbake til saken senere og gi en helt utførlig beretning for Stortinget om sin virksomhet. Jeg vil også si at de tall som jeg oppgir nedenfor, ofte er rent tilnærmet, da en enda ikke har hatt tid til å bearbeide hele stoffet fullstendig. Med disse reservasjoner vil jeg da få lov til å uttale:

Når jeg i dag skal gjøre rede for Norges finansielle stilling, har jeg en betydelig vanskeligere oppgave enn en finansminister under normale forhold. Han hadde å gjøre rede for et samlet finanshushold med problemer som var relativt oversiktlige jevnført med dem vi står overfor i dag. Under krigen har imidlertid det frie og det okkuperte Norge også i finansiell henseende ført sin selvstendige eksistens. Min redegjørelse faller derfor naturlig i to deler, en del om finansene vedkommende Regjeringens virksomhet utenfor landets grenser og en del om det okkuperte Norges finansielle forhold. Til det kommer en tredje del

om de problemene en møter når finanshusholdet ute og hjemme nå skal passes sammen og vi skal ta fatt på den vanskelige oppgave å sanere den norske stats økonomi etter krigens og okkupasjonens påkjønning.

Jeg vil her straks understreke at de tallene jeg kan gi i dag, spesielt forsåvidt angår det frie Norges finanser bare er sterkt tilnærmet overslagstall. De forholdene vi arbeidet under både i Storbritannia og i de andre land hvor norsk administrasjon var i virksomhet, har ikke gjort det mulig å legge fram detaljerte og ajourførte oppgaver i dag. Det arbeidet må nødvendigvis ta tid.

I.

Jeg skal først gjøre rede for den norske regjeringens finansielle stilling utenfor landets grenser. De samlede driftsutgifter som den norske stat har hatt utenfor landets grenser i tiden siden 9 april 1940 inntil 1 januar 1944 er rundt regnet 33,3 millioner pund. Vi har regnet alt i pund, for utgiftene ble betalt i pund. I 2. halvår av budsjetterminen 1943/44 ble driftsutgiftene anslått til 11,1 millioner pund, og for hele budsjettåret 1944/45 til 26 millioner pund. En ville imidlertid komme til et altfor høyt tall om en regner helt ut med dette siste beløp. Grunnen hertil er for det første at etter finansavtalen mellom Norge og Storbritannia av 4 oktober 1944 har brittene siden 1 juni 1944 dekket vårt forsvars behov i Storbritannia med unntak av lønninger til offiserer og mannskaper. Det er ført på inntektssiden. Vi yter til gjengjeld de britiske styrker her i landet visse prestasjoner, vesentlig hus, arbeids hjelp og transport. Jeg vil i denne forbindelse gjerne benytte anledningen til å uttrykke min tilfredshet over avslutningen av den norsk-britiske finansavtale og over den måte den har ordnet våre finansielle mellomværender i forbindelse med frigjøringen på. For det annet omfatter de nevnte tall anslåtte utgifter til underhold av flyktningene og polititroppene i Sverige. Disse utgiftene har i det siste halvår vært dekket av en rentefri kreditt i Sverige på 100 mill. kr., og vi regner ikke med å behøve å betale denne kreditten tilbake. Dette er ikke offisielt, det vil jeg uttrykkelig ha betonet.

Den viktigste post på statsbudsjettet er forsvarsutgiftene, som tilsammen over perioden til 1 januar 1944 har lagt beslag på litt over 50 pst. av de samlede utgifter. Senere er denne kreditt redusert etter finansavtalen med England. Den nest største post er utgifter under Finansdepartementet, som i årene til og med 1943 har tatt omkring 20 % av de samlede utgifter, senere ca. 14 %. Den overveiende del av dette er gått til betaling av renter på statens og statsgaranterte bankers lån i allierte og

nøytrale land. Gjeld i norske kroner betaltes derimot ikke.

Jeg vil gjerne i denne forbindelse få gjøre oppmerksom på at jeg tror det har vært en riktig politikk Regjeringen straks fra begynnelsen slo inn på med å betale den utenlandske gjeld. Vi har merket på mange måter at dette har skaffet oss en «goodwill» som sikkert vil komme oss til gode når vi igjen må ut på lånemarkedet. Dette gjelder såvel Amerika som Sverige og kanskje i særlig grad Sveits, hvor vi gjennom den sveitsiske regjeringens representanter har fått uttalt umiddelbar anerkjennelse av vår holdning. Gjeldsavdragene er betalt ved oppkjøp av obligasjoner. Det at vi har betalt vår gjeld har selvfølgelig bragt obligasjonskursene til å stige. I Amerika f.eks. kunne en visstnok i begynnelsen av krigen ha fått våre dollarobligasjoner for 25 %, men kursene er naturligvis senere steget som følge av betalingen så de nå ligger bortimot pari.

Videre har en betydelig del av totalutgiftene gått til Sosialdepartementet, vesentlig til hjelp for flyktingene og til sosiale tiltak for sjøfolkene. Slike utgifter tynger også sterkt i Handelsdepartementets budsjett, som jo har tatt seg av norske som kom til England og som dessuten har truffet en rekke foranstaltninger til gunst for sjøfolkene, opprettelse av legestasjoner o.l. Posten ymse utgifter utgjør omkring 7 %. I disse siste utgifter inngår også meget betydelige beløp som har vært anvendt til det hemmelige arbeid i Norge.

Jeg vil gjerne i denne forbindelse få uttale her, for å slå ihjel en oppfatning som ofte har vært gjengs, – som man har hørt her hjemme, – at vi skulle ha spart på pengene og dermed stillet arbeidet på hjemmefronten i fare – at det er ingenlunde tilfelle. De har alltid fått bevilgningsmessig alle de pengene de trengte – eller ikke som de trengte, dessverre, men som vi kunne skaffe dem. Saken var at de skulle ha norske kroner, og tilgangen på norske kroner var meget vanskelig, de måtte skaffes i Norge eller Sverige, idet det beløp på ca. 9 mill. kr. som Regjeringen hadde med seg fra Tromsø, meget snart var oppbrukt.

I den tiden Regjeringen har oppholdt seg utenfor Norges grenser, har statsutgiftene som nevnt steget sterkt. Til dekning av disse utgiftene har Regjeringen her ute bare hatt én inntektspost av betydning, nemlig overføringer fra Nortraship.

Det er ikke truffet noen avgjørelse om etter hvilke prinsipper oppgjøret med rederne i sin tid skal skje eller på hvilken måte redernes godtgjørelse skal beskattes. Til veiledning ved budsjettbehandlingen har imidlertid jeg funnet det av betydning å foreta en tilnærmet

beregning av hvordan forholdet er mellom budsjettutgiftene og de inntekter som det offentlige ville hatt av handelsflåten hvis denne hadde vært drevet av rederne selv. Disse beregninger går ut fra at det fra Nortraships brutto driftsoverskudd trekkes et anslått beløp til amortisasjon overensstemmende med de sakkyndiges bedømmelse. Av det øvrige tas den fastsatte tonnasjeavgift samt et skattebeløp etter en anslått gjennomsnittsberegning av stats- og kommuneskatt. Denne skatt er da beregnet etter de samme regler som før krigen, og en skulle etter disse regler kunne regne med at skatt og tonnasjeavgift tilsammen utgjør ca. 37 % av driftsoverskuddet. Under denne forutsetning vil det beregnede underskudd pr. 1 januar 1944 utgjøre ca. 1 million pund. Det var altså forholdsvis nær balanse. Beregningsmetoden skulle være forsiktig, da en må regne med at skatter og avgifter høyst sannsynlig ville vært forhøyet betydelig om flåten fortsatt hadde vært drevet av rederne selv. På den annen side må en være oppmerksom på at mens statsutgiftene som nevnt er steget, er den norske handelsflåtes tonnasje sunket nesten ned til halvparten, og driftsinntektene er også gått sterkt ned. For de siste terminer er det dessverre ennå ikke mulig å stille opp noen tilsvarende oversikt, på grunn av utilstrekkelige regnskaper, fra Nortraship bl.a. Rent anslagsvis regner jeg imidlertid med en inntekt av skatt og tonnasjeavgift av Nortraship på forannevnte basis på 6 millioner pund årlig.

Før jeg avslutter behandlingen av det egentlige driftsbudsjett vil jeg gjerne få lov til å gjøre et par alminnelige bemerkninger. Det er ganske klart at når Regjeringen ute startet en administrasjon som stadig måtte utvides, kunne det ikke unngås at ikke alt med det samme kunne innrettes på en så økonomisk og rasjonell måte som ønskelig kunne være. Det har vel heller ikke kunnet unngås at det også i denne administrasjon under krigen er blitt det som på engelsk kalles «overlapping». Det har imidlertid vært gjenstand for Regjeringens mest iherdige bestrebelser å hindre eller iallfall begrense dette forhold, selvom det vil forstås at vanskelighetene her er store når en samtidig hadde administrasjoner gående såvel i U.K. som i Amerika og i Sverige. Til hjelp i sitt arbeid har Finansdepartementet allerede lenge hatt en spesiell representant i Amerika, finansråd Colbjørnsen, og har en lignende representant i Stockholm, byråsjef Hassel. Vi har også hatt meget god støtte i Forenklingskomiteen med stortingspresident Hambro som formann, som har arbeidet i Amerika.

Forøvrig vil jeg gjerne ha sagt om budsjettet

at forsvaret, som det også ses av utgiftsfordelingen, selvsagt her kommer i første rekke og at en ikke har funnet å kunne spare på de ting som virkelig fremmet effektiviteten av krigførslen.

En annen ting som spilte en stor rolle under budsjettbehandlingene var fastsettelsen av personalets lønninger, selvom dette spørsmål finansielt sett, i forhold til andre utgiftsposter ikke spilte en så stor rolle som mange ville tillegge det. Vi søkte å regulere lønningene på et plan som skaffet et rimelig underhold under hensyn til forholdene i de land hvor vedkommende arbeider, uten noen slags flotthet. Leveomkostningene steg imidlertid og de lavere lønninger måtte i den senere tid settes opp noe, særlig i England. Disse lå noe over hva tilsvarende britiske funksjonærer har, men det må her regnes med at en fremmed bare i få tilfeller kan innrette seg på samme måte som en innfødt. En må også ta hensyn til at den norske oppfatning er noe annerledes enn den som vi i alminnelighet treffer i utlandet med hensyn til forholdet mellom overordnedes og underordnedes lønninger.

Endelig vil jeg ha sagt en ting som kanskje ikke alle er oppmerksom på: En finansminister hjemme var i den stilling at han hadde et begrenset inntektsbeløp i skatter og avgifter og andre inntekter å rutte med. Det var ikke særlig populært å forhøye disse inntekter. Innenfor rammen av disse måtte utgiftene holde seg. En finansminister kunne i de gode gamle dager ganske gratis uttrykke sin hjertelige sympati for alle mulige ønskelige formål, kulturelle, sosiale og hva det nå kunne være, men samtidig med beklagelse konstatere at det ikke var inntekter til å dekke utgiftene. Annerledes der ute, hvor man tok de nødvendige inntekter av Nortraships store beholdning. Her var en finansminister nødt til virkelig å begrunne at vedkommende forslag i seg selv måtte ansees uberettiget i forhold til den økonomiske situasjon. For i noen grad å gi en støtte for Finansdepartementets oppfatning var det jeg anstillet de foran nevnte beregninger over hva en ville kunne fått under normale forhold av skatter og avgifter av Nortraship.

Jeg går deretter over til å si noen ord om de utgifter som ligger utenfor det egentlige driftsbudsjett:

Statens utgifter til avdrag på statens egne og de statsgaranterte bankers lån i allierte og nøytrale land er oppført på kapitalbudsjettet og kommer altså ikke med i de tallene som er nevnt foran. I alt har det vært oppført 8,6 millioner pund på budsjettene til dekning av slike avdrag inntil 10 juni 1944, senere ytterligere et par millioner. Ikke alt dette er imidlertid kommet til utbetaling. På grunn av krigsfor-

holdene er forbindelsen med mange obligasjonseiere avbrutt o.s.v. Under krigen har Finansdepartementet videre i en viss utstrekning kjøpt obligasjoner i utenlandsk mynt også ut over det som trengtes til øyeblikkelig dekning av forfalne avdrag. Regjeringens og Norges Banks beholdninger av norske stats- og statsgaranterte obligasjoner i utenlandsk valuta utgjorde pr. 1 mars 1944 26,6 millioner dollar, når alle obligasjoner omregnes til dollar. Innkjøpene under krigen har for en stor del kunnet skje til betydelig lavere kurser enn obligasjonenes pålydende verdi, og har på denne måten muliggjort betraktelige besparelser i utgiftene til gjeldstjenesten.

Utenom statsbudsjettet er holdt utgiftene til innkjøp av forsyninger som skal sendes til Norge etter at krigen er slutt. Det har jo vært forutsetningen at de skulle selges igjen til hva de kostet. Det vil si, det er en ting som man strengt tatt ikke kan holde. Det har vært meningen å innpasse dem i det nåværende prisnivå. En del varer kan bringe tap – dessverre formodentlig de fleste – og andre kan bringe gevinst. Det vil skje en prisutjevning inntil nærmere bestemmelse blir truffet for det hele prisnivå. I alt er det til dette formål pr. 1 november 1944 brukt 16 millioner U.S. dollar til oversjøiske innkjøp og 4,8 millioner canadiske dollar til hvetekjøp i Canada. I England er det til samme tid brukt £ 375 000. Senere er det sluttet en rekke kjøp i U.S. dollar, men da det tildels er uvisst om kjøpene blir effektivert, er det ikke riktig her å oppgi tall. Av forsyningskreditten i Sverige, som jeg skal omtale senere, på 200 millioner kroner vil pr. 30 juni d.å. bare 16 millioner kroner være kommet til utbetaling, men en vesentlig del av restbeløpet er disponert, selv om ikke en så stor del er kommet til utbetaling.

I den utstrekning den norske stat ikke har lagt beslag på Nortraships midler til drifts- eller kapitalformål, representerer beløpene til godehavender i pund eller dollar. Man kan kanskje spørre hvordan de kunne fremkomme. Det er fremkommet vesentlig på grunn av de veldige assurancebeløp på våre skip som er gått med. Det dreier seg her om ca. 66 millioner pund og om 100 millioner amerikanske dollar og 4 millioner canadiske dollar. Beløpene betales fra tid til annen og helt ajourførte oppgaver kan ikke gis i dag. For såvidt mulig å gjøre disse midlene fruktbringende, er en vesentlig del av dem plassert i kortsiktige britiske og amerikanske statspapirer. En har ikke funnet det forsvarlig å søke å øke avkastningen ytterligere gjennom å binde noen del av midlene på lengere sikt. Av det samlede disponible beløp representerer 63,7 millioner pund forsikringsbeløp for sunkne skip. Pen-

gene var fra begynnelsen av vesentlig anbragt i banker eller i Treasury Bills. Ved kjøp av kortsiktige statsobligasjoner er det imidlertid lykkes å bringe den årlige renteinntekt opp i mellom £ 100 000 og 150 000. Ved disse kjøp må imidlertid selvfølgelig tas hensyn til at det ikke tas noen risiko ved kursforandring og at en må være forberedt på å kunne disponere midlene i et forholdsvis kort tidsrom etter krigens slutt. Det har altså bare kunnet kjøpes papirer som forfaller i den nærmeste fremtid, et par år fremover. Jeg kan i denne forbindelse også nevne at det har vært funnet hensiktsmessig å overføre endel av våre beholdninger til gull (ca. 20 millioner dollar).

Norges Banks gullbeholdning er på 54,4 millioner dollar (etter at beholdningen er oppskrevet til gullverdien pr. 8 april 1940, hvilken er den samme som den nåværende). Hertil kommer 20,1 millioner dollar midlertidig anbragt i gull, som er å betrakte som en del av valutareserven. Regjeringen og Norges Bank disponerer ytterligere ca. 30 millioner i dollar og gull. Herav er som nevnt 20 millioner dollar ført over til gull.

Av det samlede beløp som staten, Norges Bank og Nortraship har disponibelt i pund eller dollar (inklusive midlertidig anbragt i gull), er 63 % i pund sterling, mens bare 37 % er i dollar, gull eller svenske kroner. En må være forberedt på at anvendelsesmulighetene for våre pundreserver kan bli sterkt begrenset etter krigen, det har de forresten vært under krigen også, og frigjøringen av disse midler kan komme til å skape store vanskeligheter for norsk valuta- og finansforvaltning. I denne forbindelse vil jeg gjøre oppmerksom på at allierte stater og Dominions nå har et tilgodehavende i Storbritannia på ca. 3 milliarder pund. Jeg tror at man må være oppmerksom på at dette kan komme til å fremby store vanskeligheter. Disse pund vil sikkert for en lang fremtid – iallfall for mange år fremover – være bundet til innkjøp av varer i Storbritannia og Dominions.

Det beror på i hvilken grad disse land vil være leveringsdyktige for våre behov. England har jo først og fremst å opparbeide sin egen industri, sine egne ressurser, så det er å frykte for at det kan bli i ganske begrenset omfang det kan levere. Vi har erfaring for dette på skipsbyggingens område, og det er jo særlig aktuelt. Det er skipenes penger det her gjelder, og der er utsiktene til å få bygget noe effektivt – noe som forslår – i England i de nærmeste år, så vidt vi har bragt på det rene hittil, meget begrenset.

De likvide midler som står til Norges disposisjon, er små i forhold til de beløp gjenoppbyggingen av handelsflåten og den nødvendi-

ge import til forsyninger og kapitalvarer til vårt næringsliv vil legge beslag på. På grunn av utplyndringen av Norge under den tyske okkupasjon, må en også regne med at det i lang tid fremover vil bli meget vanskelig å få vår ordinære betalingsbalanse i likevekt. Selv med en streng valutakontroll vil derfor utenlandske lån uten tvil bli nødvendige i en viss utstrekning. Den svenske stat har, som nevnt, bevilget Norge et lån på 200 millioner svenske kroner til 3,5 % rente til forsyningskjøp i Sverige. Videre har vi altså opptatt et rentefritt lån på 100 millioner kroner til underhold av flykninger og polititropper. Som alt nevnt, regner vi ikke med å behøve å betale dette lånet tilbake. Denne kreditt er nå etter forhandlinger i Stockholm og her utvidet med ytterligere 50 millioner kroner på samme vilkår til bruk for resterende flyktningsutgifter, anslagsvis 15 millioner kroner, og til matleveranser til Norge, anslagsvis 35 millioner kroner. Endelig har vi en kreditt på 15 millioner kroner til 1 % rente til bruk for løpende legasjonsutgifter. Jeg vil også nevne at Sverige har overtatt en del av våre pundbeholdninger til dekning av norske skipsbestillinger i Sverige på nærmere angitte vilkår for i alt 80 millioner kroner. Tidligere har vi overført ca. 67 millioner, men det trengs til ytterligere innkjøp for å tilfredsstille det store behov for skipsbygging i Sverige ytterligere 80 millioner kroner, hvorav halvparten imidlertid om 5 år skal konverteres i et svensk lån, eller betales med norsk eksport. Videre har Sverige gått med på – jeg kan nevne det også i denne forbindelse – at vi får overført ca. 80 millioner svenske kroner mot pund til innkjøp til militære formål i den utstrekning myndighetene måtte bli enige om det.

I Amerika har Norges Bank fått tilsagn om et forretningsmessig lån på 16 millioner dollars, og vi har fremdeles en nesten ubrukt kreditt på 10 millioner dollar som ble kontrahert i 1940. Det forhandles for tiden om et forsyningslån i Canada. Også i Sveits har spørsmålet vært tatt opp.

Jeg vil så gi en kort oversikt over *det okkuperte Norges finansielle stilling*.

Okkupasjonsmaktens forskott i Norges Bank var pr. 7 mai 1945 kommet opp i brutto ca. 11,677 millioner kroner. Det ble gjennomsnittlig brukt ca. 50 millioner kroner ukentlig. Etter fradrag av statens innbetalinger og refusjoner over clearingene var forskottet ved frigjøringen bragt ned til ca. 8,339 millioner kroner.

Ved siden herav er det en del *okkupasjonsutgifter som er betalt direkte av staten*. Dette gjelder således godtgjøring for rekvirerte ei-

endommer m.m., samt for okkupasjonsmaktens bruk av jernbane, telefon og telegraf, post, kringkasting m.m. Disse utgifter var pr. 30 juni 1944 kommet opp i ca. 780 millioner kroner. Det beror imidlertid til en viss grad på et skjønn, hva en her skal ta med, og en må derfor ta forbehold om senere å korrigere beløpet.

Statsregnskapene fra okkupasjonsårene (1939/40 til 1943/44) er avsluttet og sendt Riksrevisjonen. Regnskapene foreligger trykt og vil i sin tid bli forelagt Stortinget.

De samlede statsutgifter i disse 5 år har utgjort ca. 8,053 millioner kroner. Herav er omtrent halvdelen «ordinære» og halvdelen okkupasjonsutgifter, nemlig avdrag på forskott i Norges Bank, 3,250 millioner kroner, og de foran nevnte ca. 780 millioner kroner, som er betalt direkte av staten.

De samlede driftsinntekter har utgjort ca. 5,634 millioner kroner. Skatter og avgifter m.m. er forhøyet meget sterkt. Mens de siste fredsår (1938–39) utgjorde ca. 628 millioner kroner, er de for 1943–44 kommet opp i ca. 1,436 millioner kroner, eller mer enn det dobbelte. Dette skyldes først og fremst omsetningsavgiften, som har innbragt nesten 40 millioner kroner pr. måned.

Etter at de «ordinære» statsutgifter var betalt (herunder også avdrag på lån og anleggsutgifter), var det pr. 30 juni 1944 tilovers ca. 1,611 millioner kroner som er brukt til delvis dekning av okkupasjonsutgiftene. Dette blir gjennomsnittlig ca. 323 millioner kroner pr. termin, eller ca. 398 millioner kroner hvis en holder 1939–40 utenfor.

Resten av avbetalingene på okkupasjonsutgiftene har en måttet låne. Det var ved frigjøringen i alt opptatt innenlandske statslån til et samlet pålydende beløp av 2,130 millioner kroner, som i sin helhet er brukt til avbetaling på forskottet i Norges Bank. Det meste av lånene forrentes med 3½ %, løper i 40 år og er overtatt til en kurs av 99¾ %. For å binde ledige pengemidler og skaffe bankene noen forrentning er det dessuten lånt mot statsveksler med en løpetid inntil 2 år pr. 30 april 1945 ca. 2,988 millioner kroner. Diskontoen varierer fra ½ til 1½ % etter løpetiden. Omtrent halvparten av vekselsbeløpet er for tiden på 12 måneder. Vekslenes motverdi inntår i sin helhet på separatkonto i Norges Bank og er ikke brukt i statshusholdningen. Ved bedømmelsen av statsgjelden kan en derfor se bort fra denne post.

Den samlede faste innen- og utenlandske statsgjeld var pr. 31 mars 1945 oppgjort til ca. 3,228 millioner kroner. Hertil kommer de lån som er opptatt av Regjeringen under dens opphold i London og etter frigjøringen i Sve-

rige og for en mindre del i Norge til hemmelige arbeider. Den samlede statsgjeld før krigen var ca. 1,433 millioner kroner (pr. 30 juni 1939).

Statskassens kontantbeholdning er for tiden meget stor, ca. 700 millioner kroner, hvorav ca. 400 millioner kroner skriver seg fra de to siste statslån. Hertil kommer separatkontoen for statsvekslene. Noen avbetaling på forskottet i Norges Bank er ikke foretatt i 1944/45 hittil.

Seddelomløpet lå før krigen som bekjent på ca. 600 millioner kroner, men var ved frigjøringen kommet opp i ca. 3,000 millioner kroner. Seddelmengden er senere gått nedover og var pr. 15 juni 1945 ca. 2,799 millioner kroner.

Forskottet i Norges Bank og okkupasjonsutgiftene som er betalt direkte av staten, er bare en del av tyskernes utplyndring av landet. Hertil kommer verdien av alle ødelagte eiendommer og anlegg, rekvisisjoner m.m. Etter anmodning av Finansdepartementet har Statistisk Sentralbyrå forsøkt å utarbeide en oversikt herover og er kommet til ca. 2,012 millioner kroner pr. 31 mars 1943. Tallet omfatter således ikke skader i Finnmark eller i Oslo og Bergen under de siste store eksplosjonsødeleggelser. Undersøkelsene vil bli ført videre frem.

Torpederte og senkede norske handelsskip utenfor Norge har ikke kunnet tas med i oppgaven. En vesentlig del av dette tap skulle dog være dekket ved assuransemidler.

Tyskernes utplyndring av Norge under okkupasjonen og deres ødeleggelse av norske verdier under krigen skulle etter dette i alt komme opp i ca. 14,469 millioner kroner. Men det endelige tall vil nok dessverre bli atskillig større, når en en gang får full oversikt over skadene.

Vår finansforvaltning står nå overfor den oppgave å *sammenarbeide det frie og det okkuperte Norges finanser* og ta fatt på *det finansielle oppryddingsarbeid* som er nødvendig etter okkupasjonstidens vanstyre.

Overveielser om hvorledes en skulle forholde seg med ordningen av finansene når en kom hjem og hele den pengeordning som står i forbindelse med dette, var gjenstand for langvarige overveielser og drøftelser mellom Norges Bank og Finansdepartementet i London, og det har også gjentagne ganger vært innhentet uttalelser fra meningsberettigede folk på hjemmefronten, og det kan nå også sies fra Norges Banks ledelse. Spørsmålet har også vært drøftet i samlet møte mellom Regjeringen og Norges Banks direksjon. Det har her vært mange forskjellige meninger, og det ville føre alt for langt i denne redegjørelsen å

nevne alle de alternativer som har foreligget. Finansdepartementet og med det Regjeringen har i full forståelse med hjemmefrontens ledelse tatt det utgangspunkt at det burde treffes færrest mulig beslutninger ute som kunne foregripe bestemmelser om ordningen når en kom tilbake.

Finansdepartementet har både i London og etter at Finansdepartementet i Oslo kom under norsk ledelse, tatt sitt utgangspunkt i at en måtte bygge på de faktiske forhold som nå foreligger i det frigjorte Norge. En kan ikke slå en strek over det som har skjedd i okkupasjonstiden. En kan ikke plutselig sparke over ende hele det økonomiske regulerings-systemet som er bygd opp i denne tiden. Gjorde en det, ville det lett føre til inflasjon med alle de sosiale misforhold den fører med seg, og det ville føre til en ytterst urimelig fordeling av de byrder som det er nødvendig å pålegge.

Ut fra departementets standpunkt vil en ikke betrakte forpliktelser som er inngått av Norges Bank i Oslo under okkupasjonen i form av sedler eller folioinnskudd, som ugyldige fordi de er inngått av tysk-kontrollerte institusjoner. Det samme gjelder f.eks. statsobligasjoner eller statskasseveksler utstedt av Finansdepartementet i Oslo under okkupasjonen. Med dette er det selvsagt ikke meningen å si at en skulle tillate folk som har beriket seg under okkupasjonen, å beholde sin formuesøking - heller ikke at man ikke skal beskatte denne formuesøkning. Dette blir det imidlertid skattelovgivningens og straffelovgivningens sak å ta seg av. Av grunnleggende betydning for den finansielle og pengepolitiske utvikling i Norge vil det i overgangstiden være å opprettholde effektivt med de nødvendige tilpassinger det økonomiske regulerings-system som er bygget opp i Norge under okkupasjonen. Det gjelder her så vel rasjonering og investeringskontroll som en meget streng valutakontroll.

Ut fra dette syn er det også at det er gitt en provisorisk anordning om fortsatt midlertidig gyldighet av de skatte- og avgiftsvedtak som har vært gjort under okkupasjonen. Jeg behøver sikkert ikke her å gjøre oppmerksom på at det er en populær villfarelse når enkelte protesterer f.eks. mot den forhøyete skatt på filmfremvisninger fordi det skulle være en særskilt «naziavgift». Det er de naturligvis alle sammen. Alle skatte- og avgiftsinntekter kommer imidlertid nå selvsagt den norske stat til gode, og inntil Stortinget får anledning til å revidere dem, må de selvsagt fortsatt oppkreves. Derimot er det en selvsagt ting at bevilgninger som er gitt direkte til naziformål eller direkte til gunst for fienden, for lengst er strøket.

De nødvendige ekstraordinære tiltak for sanering av landets pengevesen og finanser er nå under forberedelse. Jeg kan i den forbindelse nevne, at det har vært drevet parallelle arbeider både her fra landet og av Regjeringen i London, og man er i meget god overensstemmelse med hensyn til grunnsynet. Arbeidet skjer i nøye kontakt med Norges Bank. Utenom de rent pengemessige tiltak vil det bli tale om opptak av nye lån og om ekstraordinære skatter, bl.a. på formuesstigning under krigen. Først og fremst tror jeg imidlertid en ikke kommer utenom en omregulering av vårt økonomiske liv inntil forholdene er ordnet. Det gjelder at våre ressurser konsentreres om det samfunnsmessig viktigste og at arbeidsløshet unngås. Ikke minst gjelder det å få vår skipsfart og eksport i gang. Jeg er ikke av dem som har noen særlig tro på at staten har evne til i det lange løp å dirigere alle disse ting, men i en overgangstid må en nok finne seg i visse bånd. Det gjelder da å finne de rette menn med den rette samfunnsmessige innstilling og den nødvendige sakkunnskap til å gi råd om hvorledes det skal forholdes. Dette kan bli vanskelig, men det må gjøres.

Et meget viktig punkt for vår fremtidige økonomi er fastsettelsen av vår kronens kurs i forhold til de bestemmende verdensvalutaer. Finansdepartementet fastsatte her etter inngående drøftelser med meningsberettigede og etter overveielser i Regjeringen noenlunde samme pundkurs som før krigen brøt ut, nemlig 20 kroner pr. pund. Den var før krigen som bekjent kr. 19,90. Hertil svarer nå 4,96 kroner pr. dollar. Disse kursene er imidlertid, noe som har vært sterkt betonet også overfor våre allierte, rent midlertidige og kan tas opp til revisjon om forholdene skulle gjøre det hensiktsmessig. I denne forbindelse vil jeg nevne at kursspørsmålet ble drøftet i en komite med så bred og allsidig sammensetning som det var mulig under forholdene i London. Et flertall i denne komite rådde til at det ikke burde gjøres noen forandring i den foreløpige pundkurs som Finansdepartementet hadde fastsatt, mens et mindretall, som omtrent var like stort som flertallet forøvrig, det var bare et par stemmer som skilte, holdt på 24 og et av komiteens medlemmer på 22. Dette er et meget stort og vanskelig spørsmål, og etter min mening kan det hevdes meget gode argumenter både for det ene og for det annet standpunkt. Mitt utgangspunkt, og med det Regjeringens, har vært at før man fikk sikker rede på hvordan lønns- og prisnivået utviklet seg i Norge, var det farlig å gå til en vesentlig forandring av valutaen. Forholdet er jo det at hvis det er grepet galt an, kan man alltid senke kronens verdi, man kan umulig gå

den motsatte vei, så vi har ment at det var det forsiktigste utgangspunkt, uten at jeg dermed vil ha sagt noe om hvordan det videre bør være. Det blir den nye regjering som først og fremst må ta standpunkt til det, selvfølgelig etter grundige overveielser med alle meningsberettigede.

Jeg har nevnt at vi den 4 oktober 1944 inngikk avtale med Storbritannia om fordeling av utgiftene som følger med de britiske troppers opphold i Norge. Jeg vil forresten i den forbindelse tilføye et argument som forresten ikke spiller så stor rolle i valutadebatten, det er at så lenge vi har de allierte tropper her, er overenskomsten den, at det vi utbetaler i norske kroner til det som de britiske tropper trenger til lønninger, det får vi godskrevet i pund i Bank of England. Det er selvfølgelig da en fordel at vi får ett pund for 20 kroner i stedet for 24. I det hele tror jeg ikke det er så forferdelig farlig, om man fremdeles i den første tid hvor eksporten ikke er kommet i gang enda, har en lav pund-kurs. Jeg sier ikke at det er bestemmende for den fremtidige fastsettelse, men i en overgangstid tror jeg vi har all fordel av en forholdsvis høy kronekurs.

Jeg nevnte overenskomsten med Storbritannia, og jeg vil også nevne i den forbindelse at tilsvarende avtaler har det vært forhandlet om i flere år med den amerikanske regjering. Den har ikke hatt noe prinsippmessig mot det egentlig, men det har gått overmåte langsomt med å få en formell overenskomst i stand. Men vi har praktisert her på samme måte som om den engelske gjaldt for U.S.A. også, og jeg tror ikke vi vil støte på noen innvendinger der. Vi har forsøkt å få en lignende overenskomst med Russland, men de syntes ikke det hadde noen interesse. Det har det visst heller ikke, for de russiske tropper bruker praktisk talt ikke norske penger.

Forberedende drøftelser har funnet sted med det britiske Treasury om ordningen av betalingssamkvemmet mellom Norge og Storbritannia, og utkast til forslag fra de britiske myndigheter kan ventes med det aller første. Forhandlinger om betalingsordningen mellom Norge og Sverige vil bli tatt opp i neste uke av en delegasjon som nettopp er oppnevnt.

Jeg vil også nevne at Norge har vært representert ved de drøftelser som fant sted i Amerika i 1943 om et internasjonalt valutafond og om en internasjonal rekonstruksjonsbank og ved den offisielle konferanse i Bretton Woods i 1944. Det har ikke ført til noe endelig definitivt forslag som er forelagt den norske regjering. Selvsagt vil det være en fordel for verdensøkonomien om det kan treffes tiltak som stabiliserer forholdet mellom de enkelte valu-

taer og utjevner svingninger i betalingssamkvemmet, og på valutamarkedene. – Det er imidlertid på den annen side atskillig risiko for et land som Norge ved å slutte seg til avtaler som kan binde vår egen handlefrihet i vår økonomiske politikk for sterkt. Spørsmålet om Norges eventuelle tilslutning til de avtaler som de av regjeringens utsendte eksperter sluttet seg til i Bretton Woods, vil i tilfelle naturligvis først bli lagt frem for Stortinget.

Det er i det hele den nye regjering som må bestemme om de planene som skal fremlegges for dette og for sanering av vårt pengevesen. Etter min mening vil det i den nærmeste tiden bli nødvendig å gjennomføre til dels meget vidtgående tiltak i norsk penge- og finanspolitikk. Disse tiltakene vil gå ut over hva en tidligere har vært vant til, og de vil gripe inn i de økonomiske forhold for oss alle. Det vil bli nødvendig å legge byrder, som for mange kan føles tunge, på folket. Det er imidlertid min overbevisning at en ikke kommer utenom dem om en vil ut av det finansielle uføre okkupasjonsårene har ført oss inn i. Og alle inngrep må forutsettes å bli søkt gjennomført slik at de ikke skader vårt næringsliv eller hindrer vår eksport, som er grunnlaget for gjenoppbyggingen av folkets levestandard og landets økonomi. Ved samhold og samarbeid også på det finansielle område vil det sikkert lykkes oss å komme ut av mørketiden og inn i en ny vekst og fremgangsperiode.

Presidenten: Presidenten vil foreslå at finansministerens redegjørelse oversendes til finanskomiteen.

Votering:

Presidentens forslag bifaltes enstemmig.

Protokollen ble deretter opplest uten å foranledige noen bemerkning.

Møtet hevet kl. 10,50.

Møte for lukkede dører
mandag den 25 juni 1945 kl. 13,50

President: Hambro.

Presidenten: Presidenten foreslår møtet holdt for lukkede dører og de i forretningsordens § 54 nevnte funksjonærer gitt adgang til møtet, – og anser det for enstemmig bifalt.

Presidenten gjør oppmerksom på at *proposisjonen om dødsstraff* ble overbragt i lukket møte i Stortinget, og anser det for korrekt at

Stortinget i dette møte beslutter den oversendt til Odelstinget, slik at alle formalia er i orden, – og anser dette forslag for enstemmig bifalt.

Innstillingen fra justiskomiteen vil bli omdelt til representantene så hurtig som den er trykt, og presidenten gjør oppmerksom på at når ikke innstillinger og dokumenter blir omdelt hurtigere til representantene, skyldes det at vi ikke har fått dokumentene fra Regjeringen, fordi den ikke har maktet å få dem trykt, slik at bare vedkommende komite har fått noen gjenparter. Men presidenten mener at alle de saker det her gjelder, er av den viktighet at de ikke kan oppslås til behandling før samtlige representanter har fått adgang til å se samtlige dokumenter.

Møtet hevet.

—————

Møte for lukkede dører
lørdag den 30 juni 1945 kl. 10.

President: H a m b r o.

Dagsorden:

1. Overbringelse av kgl. proposisjoner.
2. Meddelelser fra utenriksministeren.

Presidenten: Møtet foreslås satt for lukkede dører. Presidenten anser forslaget for enstemmig bifalt.

Videre foreslår presidenten at Regjeringens medlemmer og de i forretningsordenens § 54 nevnte funksjonærer gis adgang til møtet, – og anser forslaget for enstemmig bifalt.

Den innkalte varamann for Nordland fylke, lærer og gårdbruker Anton Olai Normann Ingebrigtsen Djupvik, har tatt sete i forsamlingen.

Det er til Stortingets president kommet følgende telegram fra Underhusets president:

«På Underhusets vegne ber jeg Dem uttrykke overfor alle medlemmer av det norske parlament vår oppriktige takk for Deres telegram, sendt på den første dag da parlamentet møtte etter Norges strålende frigjøring. De følelser som kom til uttrykk i telegrammet, har vi satt stor pris på og gjengjelder dem av fullt hjerte. Med hjertelig hilsen.

D. Clifton Brown.
President.»

Sak nr. 1.

Overbringelse av kgl. proposisjoner.

Statsråd Jahn overbrakte følgende kgl. proposisjoner (som straks referertes):

1. Kgl. proposisjon om ekstraordinære finansielle rådgjerder.
2. Kgl. proposisjon til Odelstinget om midlertidig tillegg til lov om Norges Bank av 23 april 1892.
3. Kgl. proposisjon om Stortingets samtykke til å erklære at Norge er i krigstilstand med Japan siden 7 desember 1941.

Presidenten: Presidenten vil foreslå at den kgl. proposisjon til Odelstinget om midlertidig tillegg til lov om Norges Bank blir sendt Odelstinget, men for å påskynde behandlingen av saken vil presidenten uttale som en forutsetning, at finanskomiteen straks kan begynne behandlingen av saken, idet Odelstinget da i første referatmøte vil oversende saken til finanskomiteen. Proposisjonen om ekstraordinære finansielle rådgjerder foreslås sendt finanskomiteen, og proposisjonen om Stortingets samtykke til å erklære at Norge er i krig med Japan siden 7 desember 1941, foreslås sendt den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite.

Disse oversendelsesforslag betraktes som enstemmig bifalt.

Sak nr. 2.

Meddelelser fra utenriksministeren.

Statsråd Lie: Den sak som jeg i dag skal gi melding om, har vært under behandling siden november 1944, og det er lykket Regjeringen å holde den hemmelig, slik at intet har sivet ut i London. Jeg går ut fra at Regjeringen i så måte må kunne forutsette at saken på grunn av sin natur fortsatt blir betraktet som strengt hemmelig. Hvis noe siver ut, vil vitale interesser lett kunne bli skadelidende.

Presidenten: Presidenten vil gjerne understreke hva utenriksministeren her har uttalt. Det er en rekke medlemmer av dette Storting som ikke tidligere har hatt sete på Stortinget. Der vil bli omdelt til dem taushetserklæringen som de vil undertegne, og som vil bli deponert i Stortingets arkiv, og presidenten vil gjøre oppmerksom på det ansvar som følger etter ansvarlighetsloven ved behandlingen av alle saker av denne art som utenriksministeren her nevner.

Statsråd Lie: Den fremstilling som jeg kommer til å gi, er utarbeidet av ambassadør Andvord og meg i fellesskap og er bygget på vår hukommelse, idet sakens dokumenter ved en misforståelse fremdeles befinner seg i Storbritannia, i Regjeringens største sikkerhetsskap. Ved en feil ble en vogn koblet av på en stasjon slik at lasten ikke kom med «Andes», men vi venter safen hit i løpet av kort